

Ärende: VN/7187/2026

Begäran om utlåtande om Rättstjänstverkets förslag till ändring av organisationsstrukturen och nätverket av verksamhetsställen

1. Era allmänna kommentarer om Rättstjänstverkets förslag

Era kommentarer

Svenska Finlands folkting tackar för möjligheten att lämna ett utlåtande om Rättstjänstverkets förslag. Folktinget tar i enlighet med sitt lagstadgade uppdrag (lag om Svenska Finlands folkting 1331/2003) ställning till frågor av betydelse för den svenskspråkiga befolkningens språkliga rättigheter.

Folktinget hänvisar till att de språkliga rättigheterna enligt grundlagen har en särställning när det gäller beslut om omstruktureringar inom förvaltningen. Synpunkter som baseras på administrativ ändamålsenlighet och ekonomiska argument kan inte ges samma vikt i beslutsfattandet. Det här innebär att krav på sparåtgärder, så som statsförvaltningens produktivhetsprogram, inte får leda till att förmågan att säkerställa enskilda personers rätt till tjänster på svenska inom Rättstjänstverkets ansvarsområde försämras till följd av minskade personalresurser eller förändringar i nätverket av verksamhetsställen.

2. Antalet intressebevakningsbyråer, deras områden och namn

Era kommentarer om förslaget och dess konsekvenser

-

3. Antalet ekonomi- och skuldrådgivningsbyråer, deras områden och namn

Era kommentarer om förslaget och dess konsekvenser

-

4. Antalet rättshjälpsbyråer, deras områden och namn

Era kommentarer om förslaget och dess konsekvenser

-

5. Förslag om behörighetsvillkor för ledande ekonomi- och skuldrådgivare

Era kommentarer om förslaget och dess konsekvenser

-

6. Förslag om tjänster som förutsätter utmärkta kunskaper i svenska och goda kunskaper i finska

Era kommentarer om förslaget och dess konsekvenser

Folktinget konstaterar att tillgodoseendet av klienternas språkliga rättigheter har en central betydelse inom rättshjälpen, intressebevakningen samt ekonomi- och skuldrådgivningen. Den svenskspråkiga befolkningen är enligt förslaget i minoritet inom alla tvåspråkiga byråers verksamhetsområden och det är angeläget att svenskspråkiga klienter garanteras tillgång till tjänster på sitt eget språk även i praktiken.

Var och en har med stöd av språklagen (423/2003) rätt att använda finska eller svenska i kontakter med statliga myndigheter. Myndigheterna ska i sin verksamhet på eget initiativ se till att enskilda personers språkliga rättigheter förverkligas i praktiken. Tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna är en förutsättning för att också andra grundläggande rättigheter ska kunna förverkligas, såsom rätten till jämlikhet och rättsskydd.

För att trygga de svenskspråkiga klienternas ställning föreskrivs det i statsrådets förordning om 23 tjänster inom rättshjälpen, intressebevakningen samt ekonomi- och skuldrådgivningen, för vilka det förutsätts utmärkta kunskaper i svenska och goda kunskaper i finska.

Folktinget ser det som välmotiverat att det för vissa tjänster inom Rättstjänstverkets ansvarsområde föreskrivs om särskilda språkliga behörighetsvillkor. Detta har också en central betydelse för kommunikationen med Statens ämbetsverk på Åland och Ålands rättshjälps- och intressebevakningsbyrå, eftersom skriftväxlingsspråket i kontakterna mellan myndigheterna i riket och myndigheterna på Åland är svenska. Vikariearrangemangen bör likaså ordnas så att svenskspråkiga klienter erbjuds tjänster på svenska utan oskälig väntetid på grund av språk. Det är därtill viktigt att goda faktiska kunskaper eller utmärkta kunskaper i svenska betraktas som en merit i rekryteringsprocesserna, även när detta inte är ett formellt behörighetsvillkor.

Folktinget hänvisar vidare till en formulering, som finns under rubriken trygghandlet av språkliga rättigheter på sidan 23. Enligt denna bevaras rekryteringsförutsättningarna inom verksamhetsområdena och möjligheten att dimensionera språkkunskapskraven så att de motsvarar det faktiska servicebehovet ("säilytetään toimialoilla rekrytointiedellytykset ja mahdollisuus mitoittaa kielitaitovaatimukset todellista palvelutarvetta vastaavasti"). Folktinget anser att syftet med denna möjlighet att dimensionera språkkunskapskraven inte framgår tydligt och föreslår att justitieministeriet försäkras sig om att formuleringen är i enlighet med bestämmelserna i språklagstiftningen.

Det är därtill motiverat att särskilt uppmärksamma kanslipersonalens förmåga att handlägga ärenden på svenska och ge svenskspråkig kundservice, eftersom klienterna ofta kommer i kontakt med kanslipersonalen i första hand. Denna språkkompetens bör lämpligen granskas i rekryteringsprocessen och tillmätas betydelse i bedömningen av hur förverkligandet av språkliga rättigheter säkerställs inom Rättstjänstverkets ansvarsområde.

Folktinget önskar ytterligare framhålla vikten av att Rättstjänstverkets tjänster inom rättshjälpen, intressebevakningen samt ekonomi- och skuldrådgivningen organiseras på ett sådant sätt att klienternas språkliga rättigheter tillgodoses i varje enskilt fall. Detta kan främjas genom språkplanering och en systematisk uppföljning av hur de språkliga rättigheterna förverkligas i praktiken. För att säkerställa att svenskspråkiga klienter hänvisas till svenskkunnig personal kan planeringen bland annat omfatta kompetensprofiler för personalen och digitala verktyg, där språket beaktas som en central faktor.

7. Vikarierande byråer för intressebevakning

Era kommentarer om förslaget och dess konsekvenser

-

8. Förslag om verksamhetsställen

Era kommentarer om förslaget och dess konsekvenser

Rättstjänstverket har i nuläget 158 verksamhetsställen i landet, men enligt förslaget ska verket framöver ha 38 verksamhetsställen. Enligt förslaget kvarstår verksamhetsställen i åtta av 16 tvåspråkiga kommuner: Karleby, Vasa, Åbo, Raseborg, Esbo, Helsingfors, Vanda och Borgå. Förslaget medför inte förändringar för Ålands rättshjälps- och intressebevakningsbyrå och dess verksamhetsställe.

Enligt förslaget läggs verksamhetsställena ned i åtta tvåspråkiga kommuner: Jakobstad, Malax, Närpes, Lojo, Hangö, Ingå, Kyrkslätt och Lovisa.

Enligt förslaget ska Pyttis kommun som enda tvåspråkiga kommun höra till Sydöstra Finlands rättshjälpsbyrå och till Östra Finlands intressebevakningsbyrå samt Östra Finlands ekonomi- och skuldrådgivningsbyrå.

Folktinget konstaterar att förslaget om att lägga ned hälften av de nuvarande verksamhetsställen (8 av 16) i tvåspråkiga kommuner är anmärkningsvärt. Förslaget försvagar i praktiken förutsättningarna att tillgodose språkliga rättigheter på orter där en majoritet eller en betydande andel av invånarna är svenskspråkiga. Detta gäller flertalet av de tvåspråkiga kommuner som förslaget omfattar: Jakobstad, Malax, Närpes, Hangö, Ingå och Lovisa. Därtill är det ytterst förvånande att förslaget omfattar fyra tvåspråkiga kommuner i Västra Nyland, Kyrkslätt och Lojo medräknade.

Folktinget understryker att det är nödvändigt att ministeriet i den fortsatta beredningen utför en grundlig bedömning av vilka språkliga konsekvenser den föreslagna nedläggningen av verksamhetsställen i så fall får för förverkligandet av språkliga rättigheter på både kort sikt och från ett längre tidsperspektiv. Folktinget konstaterar att det inte utifrån tillgänglighet som kriterium är befogat att avveckla Rättstjänstverkets verksamhet i de åtta tvåspråkiga kommunerna. Eftersom tillgången till svenskkunnig personal har en avgörande betydelse för möjligheterna att tillgodose de språkliga rättigheterna i praktiken bör även konsekvenserna för personalen utgöra en viktig del av bedömningen.

Centralisering av statlig verksamhet har visat sig vara bekymmersam när det gäller tillgången till svenskkunnig personal. Av utredningen Projekt för utveckling av den svenskspråkiga servicen vid domstolarna (justitieministeriets publikationer 2025:21) framgår att tillgången till tvåspråkiga anställda i allmänhet anses vara en stor utmaning, i synnerhet när det gäller svenskkunnig kanslipersonal. Det anges att: "Centraliseringssträvan har direkt bidragit till att den svenskspråkiga verksamheten har försämrats." (s. 79) Orsaker som nämndes var bland annat lönenivån för kanslipersonalen samt längre arbetsresor.

Folktinget understryker vidare vikten av att en klient ska kunna besöka ett verksamhetsställe eller en gemensam kundserviceenhet med svenskkunnig personal på rimligt avstånd. Samtidigt ska även andra service- och kommunikationskanaler fungera likvärdigt på finska och svenska, och klientens språkliga rättigheter ska tryggas i de digitala tjänsterna. Enskilda klienters valmöjligheter har en central betydelse, eftersom det också i fortsättningen kommer att finnas personer, som inte har digitala kunskaper eller som i övrigt saknar möjligheter att använda digitala tjänster.

Folktinget konstaterar slutligen att förslaget om att Pyttis som enda tvåspråkig kommun hänförs till Sydöstra Finlands rättshjälpsbyrå och till Östra Finlands intressebevakningsbyrå samt Östra Finlands ekonomi- och skuldrådgivningsbyrå är problematiskt. Folktinget hänvisar till grundlagens bestämmelser om den administrativa indelningen (122 § 1 mom.) och till grundlagsutskottets

tolkningspraxis (bl.a. GrUU 21/2009 rd) och motsätter sig förslaget. Folktinget ber justitieministeriet uppmärksamma detta i den fortsatta beredningen.

Beijar Kristina
Svenska Finlands folkting